

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Університет бізнесу та технологій, Грузія
Неаполітанський університет, Італія
Жешувський університет, Польща

ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В ХХІ СТОЛІТТІ

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 16 травня 2024 року)

Київ 2024

**Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Університет бізнесу та технологій, Грузія
Неаполітанський університет, Італія
Жешувський університет, Польща**

ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В ХХІ СТОЛІТТІ

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 16 травня 2024 року)

Київ 2024

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

УДК 330.34:004"XX"

Е 45

Економіка в умовах цифрової трансформації:
Е 45 перспективи розвитку в XXI столітті [Електронний
ресурс] : тези доп. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.
(Київ, 16 трав. 2024 р.) / відп. ред. Ю. М. Уманців. – Київ :
Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. – 390 с. – Укр. та англ.
мовами.

ISBN 978-966-918-131-2

DOI: 10.31617/k.knute.2024-05-16

У тезах доповідей Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Економіка України в умовах цифрової трансформації: перспективи розвитку в XXI столітті» висвітлено концептуально-методологічні детермінанти становлення та розвитку нової економіки в умовах цифрової трансформації, розкрито економічні, етичні та організаційно-правові аспекти застосування штучного інтелекту, зроблено спробу окреслити концептуально-методологічний потенціал економічної футурології в умовах цифровізації суспільного розвитку. Зосереджено увагу на проблемах становлення нової дослідницької парадигми в економічній теорії XXI ст., глобальних соціально-економічних тенденціях XXI ст., теоретико-методологічних та практичних засадах формування й реалізації економічної політики держави в умовах повоєнного відновлення.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

УДК 330.34:004"XX"

Редакційна колегія: А. Г. Герасименко, д-р екон. наук, проф., проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків; Ю. М. Уманців (відп. ред.), д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри економічної теорії та конкурентної політики; О. І. Міняйло, канд. екон. наук, декан факультету менеджменту та психології.

Відповідальні за випуск: В. Є. Болгов канд. екон. наук, доцент кафедри економічної теорії та конкурентної політики; В. В. Хрустальова, канд. екон. наук, доцент кафедри економічної теорії та конкурентної політики.

ISBN 978-966-918-131-2

© Державний торговельно-економічний
університет, 2024

ЄРЕМЕНКО Денис, ЄРЕМЕНКО Лариса, КАЛІСТИЙ Руслан
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В ЕПОХУ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ:
СТРАТЕГІЇ ТА ІННОВАЦІЇ..... 155

ЖУРБА Олександр, ЛИМАНСЬКИЙ Владислав
ЦИФРОВА ВАЛЮТА НБУ В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 160

МІЗЮК Світлана, ОСТАПЕНКО Тетяна
ЕКОНОМІЧНА ФУТУРОЛОГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ
АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ 162

ПОЧЕРНІНА Наталія
РЕАЛІЇ УКРАЇНИ ЯК ПОЛЕ НАУКОВИХ РОЗВІДОК
ДЛЯ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЙ..... 167

ТЕОРІЯ КОНКУРЕНЦІЇ ТА КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА 4.0

ЛІЛЛЕМЯЄ Олена
МОНІТОРИНГ І КОНТРОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ
У КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС 172

МИХАЛЬЧИШИН Наталія
ІНФОРМАЦІЙНА КОНКУРЕНЦІЯ В СУСПІЛЬСТВІ 4.0 176

ОВЧАРЕНКО Леся
КОНКУРЕНЦІЯ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ: ВЗАЄМОДІЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРАВОВОЇ СКЛАДОВИХ 179

РИСІН Марія, СУХ Ярослав
АНАЛІЗ ПРОЗОРОСТІ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ
ЗАКУПІВЕЛЬ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ 182

СЛОБОДЯНИК Олександр
ЦИФРОВИЙ БРЕНДИНГ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БРЕНДІВ В УМОВАХ
ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ 185

СТРАТІЙЧУК Вікторія, ЯЦЮК Інна
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ
СТАНОВЛЕННЯ ІНДУСТРІЇ 4.0 189

РЕАЛІЇ УКРАЇНИ ЯК ПОЛЕ НАУКОВИХ РОЗВІДОК ДЛЯ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЙ

ПОЧЕРНІНА Наталія,

*доцент Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного, Україна
orcid.org/0000-0002-6109-6099*

Процес формування нової парадигми економічної теорії відбиває усю складність та багатогранність змін, що відбулися в світовій економіці на зламі тисячоліть. Новітні методологічні підходи стали відмінною рисою теорій ХХ-ХХІ століть. І сучасна дійсність створює широке поле для апробації цих ідей на релевантність та життєздатність.

Метою даного дослідження є характеристика реалій України в умовах воєнного стану як предмету наукових розвідок для деяких провідних концепцій сьогодення.

Одним із важливих напрямів економічної думки є *теорія трансформації економічних систем*. Олена Громико визначає трансформацію як «процес подолання істотних елементів старого порядку та формування якісно нового стану економічної системи» [1, С. 126]. Анжеліка Герасименко виокремлює три вектори, які є взаємозалежними, і формують єдину модель трансформаційного процесу. До них відносяться інституційна, територіально-просторова трансформація економічної системи та трансформація домінуючих продуктивних сил [2]. Поділяючи таку точку зору, вважаємо за необхідне повернути увагу до специфічних аспектів, що проявились за роки війни в Україні, відносно цих векторів. Так, особливість інституційної трансформації ми вбачаємо в появі інституту, який ми умовно називаємо «громадська корпорація», що на національному рівні проявляється як волонтерство, а на міжнародному рівні – як співпраця суб'єктів різного рівня за прикладом фандрейзингової платформи UNITED24. З одного боку, цей інститут за організаційною структурою схожий на корпорацію, оскільки передбачає наявність працівників та має центр прийняття рішень. Навіть частина виконуваних функцій подібна до тих, що здійснює підприємство, – закупівля ресурсів та логістика. Однак, цей інститут не переслідує комерційний інтерес, хоча має чітке спрямування на досягнення суспільного ефекту (збір коштів на ЗСУ, матеріальна підтримка переміщених осіб, постачання лікарських препаратів, облаштування укриттів тощо). На наш погляд, даний інститут перекриває «провали»

і ринку, і держави, і корпорацій, перебираючи на себе ініціативу визначення напрямку руху країни в критичних умовах. І хоча дієвість «громадських корпорацій» більш актуальна саме в Україні, однак набутий досвід може бути цінним і для інших країн, зокрема в умовах сплеску пандемії, напливу мігрантів, стихійного лиха тощо. Цей інститут впливає також і на трансформацію продуктивних сил, оскільки до ланцюга «робоча сила – земля – капітал – знання» додає ресурс «енергія взаємодії». Прослідковується також зв'язок і з третім вектором – територіально-просторовою трансформацією, на підтвердження чого можна навести аргумент про дієвість колективної співпраці у міжнародному масштабі, прикладом чого є «Лікарі без кордонів» або ініціатива «Безпечна школа».

Наступна концепція, яка, на нашу думку, може бути поглиблена завдяки аналізу українських реалій, є *теорія угод*. Квінтесенція її підходу полягає в аналізі взаємодії різних «інституційних підсистем» (світів), кожна з яких характеризується особливими способами координації між людьми (угодами) та своєрідними правилами взаємодії (нормами поведінки). Виділяються наступні інституційні підсистеми: ринкова, індустріальна, традиційна, екологічна, творчої діяльності, громадської думки та цивільна підсистема. За авторським баченням, досвід українських реалій привертає увагу до ролі останніх двох підсистем. В підсистемі громадської думки координація діяльності людей будується на основі найбільш відомих і приваблюючих загальну увагу людей подій. Війна в Україні та в інших регіонах планети вивела на перший план необхідність утвердження імперативу колективної безпеки не тільки в політичному чи військовому контексті, а й у суто економічному плані. Як показав досвід, політика «нейтрального статусу» або «політика очікування» може підігрівати воєнні апетити агресора, через що економічні витрати по збереженню суверенітету зростають багатократно. Відносно цивільної підсистеми, яка базується на принципі підкорення приватних інтересів загальним, то тут основними гравцями є держава з її установами (поліція, суди) і багато важливих громадських організацій (наприклад, церкви). Воєнний стан в Україні показав, що слабкість цієї підсистеми може мати критичні наслідки і для окремо взятої країни, і для її партнерів. Вітчизняний досвід очищення державних структур від корупційних елементів та активна протидія експансії російської церкви може бути корисним і для інших країн, вимірюючи економічний ефект не лише в поточному періоді, а в майбутньому. Більш того, саме ця підсистема, на нашу думку, є цариною формування багатьох «інституційних пасток», які вкоренились у суспільну свідомість і з «дрімаючої

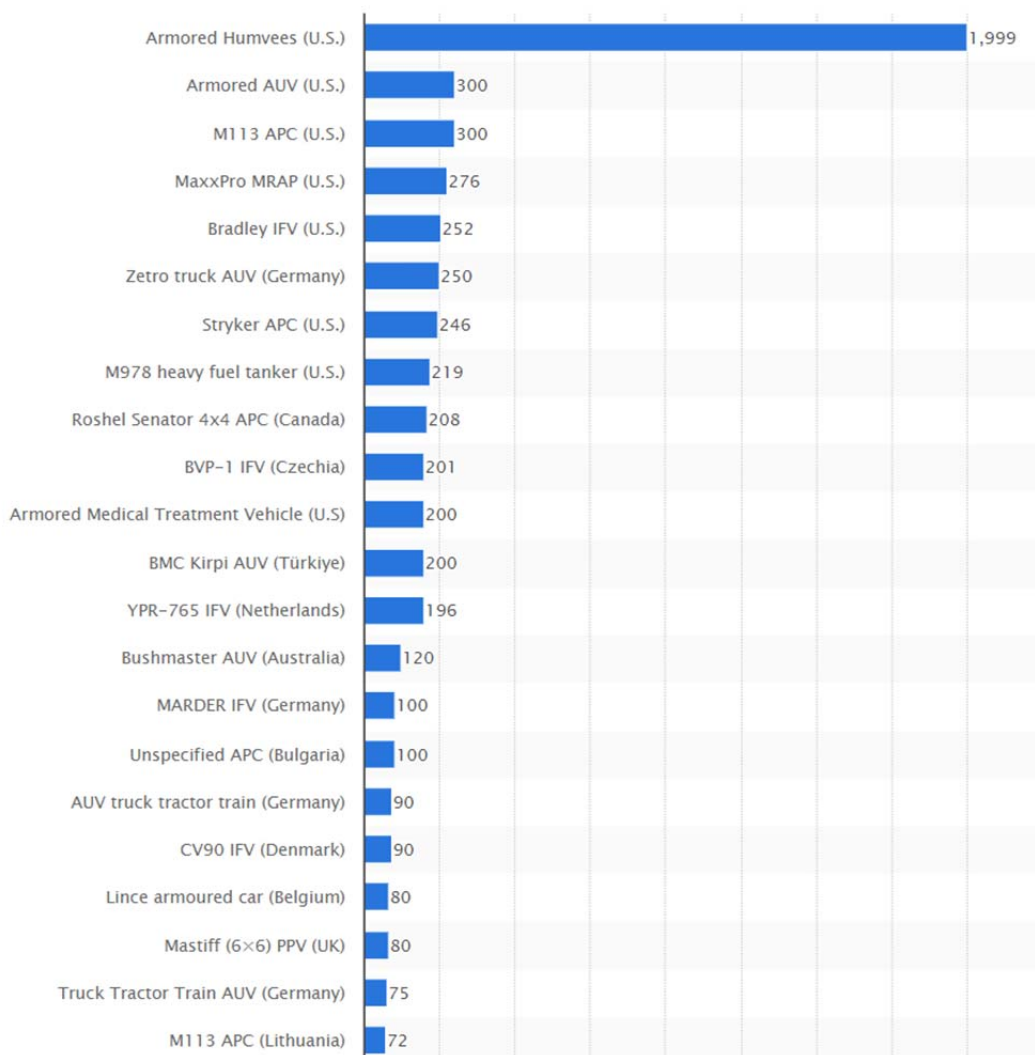
проблеми» перетворились на активного внутрішнього ворога як в Україні, так і в багатьох інших країнах. Мова йде про хабарництво («не підмажеш – не поїдеш»), розкрадання гуманітарної допомоги («що наше – то моє»), тоталітаризм («потрібна сильна рука») тощо. Тож, теорія угод отримує широке поле досліджень для виявлення впливу цих пасток на розвиток суспільства загалом та економічної системи зокрема.

Теорія інформаційного суспільства може збагатитись досвідом України у використанні на полі бою нового виду зброї – безпілотних літальних апаратів, а також досвідом розвитку бізнесу, пов'язаного з проектуванням, виробництвом та реалізацією цього товару. Війна актуалізувала також питання використання сучасних систем безперебійного зв'язку (Starlink), гарантування кібербезпеки, реалізації програми «Держава у смартфоні», потребу доцільного контролю соціальних мереж на предмет інформаційної безпеки, а також необхідність підтримки розвитку багатостороннього ринку, де сторони взаємодіють на платформі, яка впливає на особливі непрямі зовнішні мережеві ефекти.

Наступна концепція, яка може робити висновки з українських реалій, – це *теорія глобалізації*. Існування не менше 6 шкіл глобалістики, що відрізняються методологією досліджень, у своїй сукупності не заперечує того факту, що з поглибленням процесу глобалізації все чіткішими стають проблеми макро та мегарівня. Війна в Україні стала додатковим їх підтвердженням. Це прослідковується через бездіяльність багатьох міжнародних інституцій, які б мали діяти активно для протидії агресії, через відсутність відповідальності влади деяких країн, яка стає особливо помітною на міжнародному рівні, коли внутрішні проблеми держав і регіонів поступово переростають у загальносвітові, а також через повільність прийняття рішень та проблемність їх узгодження навіть на регіональному рівні тощо. Протистояння глобальних гравців, таких як Китай та США, також додає гостроти питанням майбутнього розвитку світу. Ми поділяємо думку вітчизняних авторів про те, що «поглиблення геополітичних ліній розлому та відсутність життєздатної альтернативної влади ускладнюють процес формування коаліції країн-партнерів на основі принципів взаємних цінностей та максимальної ефективності» [4, С. 20]. Ці факти формують нові виклики для сучасної глобалістики, одночасно підігриваючи рух антиглобалістів та альтерглобалістів.

Теорія економіки спільної участі (шерингової економіки) на прикладі українських реалій може підсилити аргументацію власних концептуальних засад, що виходять з розуміння необхідності спіль-

ного споживання та раціонального витрачання матеріальних благ і послуг. Гуманітарна допомога, що надається Україні, – це яскравий приклад взаємодії між людьми, одні з яких мають активи, але не використовують їх, і готові цими активами поділитися з іншими людьми для задоволення потреб останніх. На нашу думку, практика шерингу у воєнних умовах вийшла за межі обслуговування лише приватних домогосподарств. Сторонами шерингових угод стають і підприємства, і державні установи, і органи державної влади (як місцевого, так і національного рівня). Спільне міжнародне використання енергетичної системи, паливних ресурсів, зброї, інформації – це підтвердження цієї тези. Наприклад, на рисунку 1 показано обсяги постачання Україні бронетехніки з боку деяких країн.

*Рис. 1. Кількість розкритих бойових бронованих машин і машин підтримки, переданих Україні за станом на січень 2024 р., з розбивкою по типам і країнам-донорам
Джерело: Statista [3]*

Найбільш типовим прикладом шерингових угод є передача техніки, яка вже не стоїть на озброєнні армій країн-партнерів, але вкрай потрібна Україні для стримування спільного ворога. У даному випадку, передача Україні зброї у користування – це спільна участь у захисті економічного суверенітету, мирного співіснування країн і демократії. Однак, спільна участь є дієвою не тільки у споживання, а й на стадії технічних розробок та проектування. Залучення широкого кола осіб для колективного вирішення конкретних завдань отримало назву «вікіноміка», на значимості якої наголошує зокрема Вадим Швед [5]. Отже, економіка спільної участі набуває нових форм і розвивається навіть в таких непростих умовах.

Підсумовуючи вищенаведене, доходимо висновку, що досвід, набутий Україною під час воєнного стану, має не лише практичну цінність як приклад нескореності та захисту національних інтересів, а й має інтерес з точки зору теоретико-економічного обґрунтування новітніх форм взаємодії, аналізу синергії та протистояння економічного та політичного, національного та міжнародного, реального та ідеологічного тощо. Тож, дослідження цього внеску може стати полем наукових розвідок для представників широкого спектру сучасних економічних теорій.

Список використаних джерел

1. Громико О. І. Зміст поняття «трансформація» як базової наукової категорії. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 1-2(1). С. 125-131. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_1-2\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_1-2(1)_16).
2. Герасименко А.Г. Економічний зміст та напрямки трансформації економічних систем. *Економічний вісник*. 2015. №3. С. 9-19.
3. Інформаційно-аналітична платформа Statista URL: <https://www.statista.com/statistics/1314467/ukraine-military-aid-armored-vehicles/>
4. Трансформація соціально-економічних систем в умовах викликів глобального сталого розвитку: монографія / за заг. ред. Т. В. Орехової. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. 448 с.
5. Швед В. В. Теорія колективних дій і вікіноміка: аналіз історичної трансформації. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 315-319.